

TUTKIMUSRAPORTTI

OULU

SRK-talon tontti, Isokatu17/Asemakatu 6

Tontin I-30-115 kaupunkiarkeologinen koekaivaus
6.-15.6.2012

DG2168:12

KULTTUURIYMPÄRISTÖN HOITO | ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT
MARIKA HYTTINEN

Tiivistelmä

Oulun kaupungissa tontilla 1-30-115 toteutettiin ajalla 6.-15.6.2011 kaupunkiarkeologinen koekaivaus kulttuurikerrosten säilyneisyyden selvittämiseksi. Tontin omistavalla Oulun ev.-lut. seurakuntayhtymällä oli suunnitelmissa rakentaa tontille uudisrakennus väestönsuojineen ja paikoituskellareineen. Tontin alue kuuluu kaupunkiarkeologisen inventoinnin (2002, päivitetty v. 2007) perusteella mahdollisesti säilyneisiin alueisiin (luokka 2) eli tontilla oletettiin sijaitsevan mahdollisesti muinaismuistolain (195/63) rauhoittamia kiinteitä muinaisjäännöksiä. Koekaivauksissa avattiin tontin keskiosaan kaksi koeojaa, A ja B, joista oja A laajennettiin tutkimusalueeksi. Tutkittujen alueiden kokonaispinta-ala oli 36 m²:ä. Tutkimusalueelta A dokumentoitiin kivijalan jäännös sekä mahdollinen kuoppajäännös. Löytömateriaali koostui pääosin 1700- ja 1800-luvuille ajoittuvasta esineistöstä. Koeojasta B ei tavattu säilyneitä kulttuurikerroksia. Tutkimuksen perusteella tontin kulttuurikerrokset ovat huonosti säilyneet ja tuhoutuneet suurimmaksi osin aiemmissa maanmuokkaustöissä.

Sisällysluettelo

Tiivistelmä

Sisällysluettelo 1

Arkisto- ja rekisteritiedot 2

Peruskarttaote 3

1. Johdanto 4

2. Tutkimushistoria 5

3. Tontin kuvaus ja historia 6

4. Käytetyt metodit ja kaivausten kulku 9

4.1 Koeoja/Kaivausalue A 10

4.2 Koeoja B 15

5. Esinelöydöistä 17

6. Yhteenveto 18

Lähteet 19

Digikuvaluettelo 20

Mustavalkonegatiiviluettelo 23

Digikuvakooste 24

Poistettujen löytöjen luettelo 30

Yksikkö- ja rakenneluettelo 31

Matriisien lukuohjeet 37

Matriisit 38

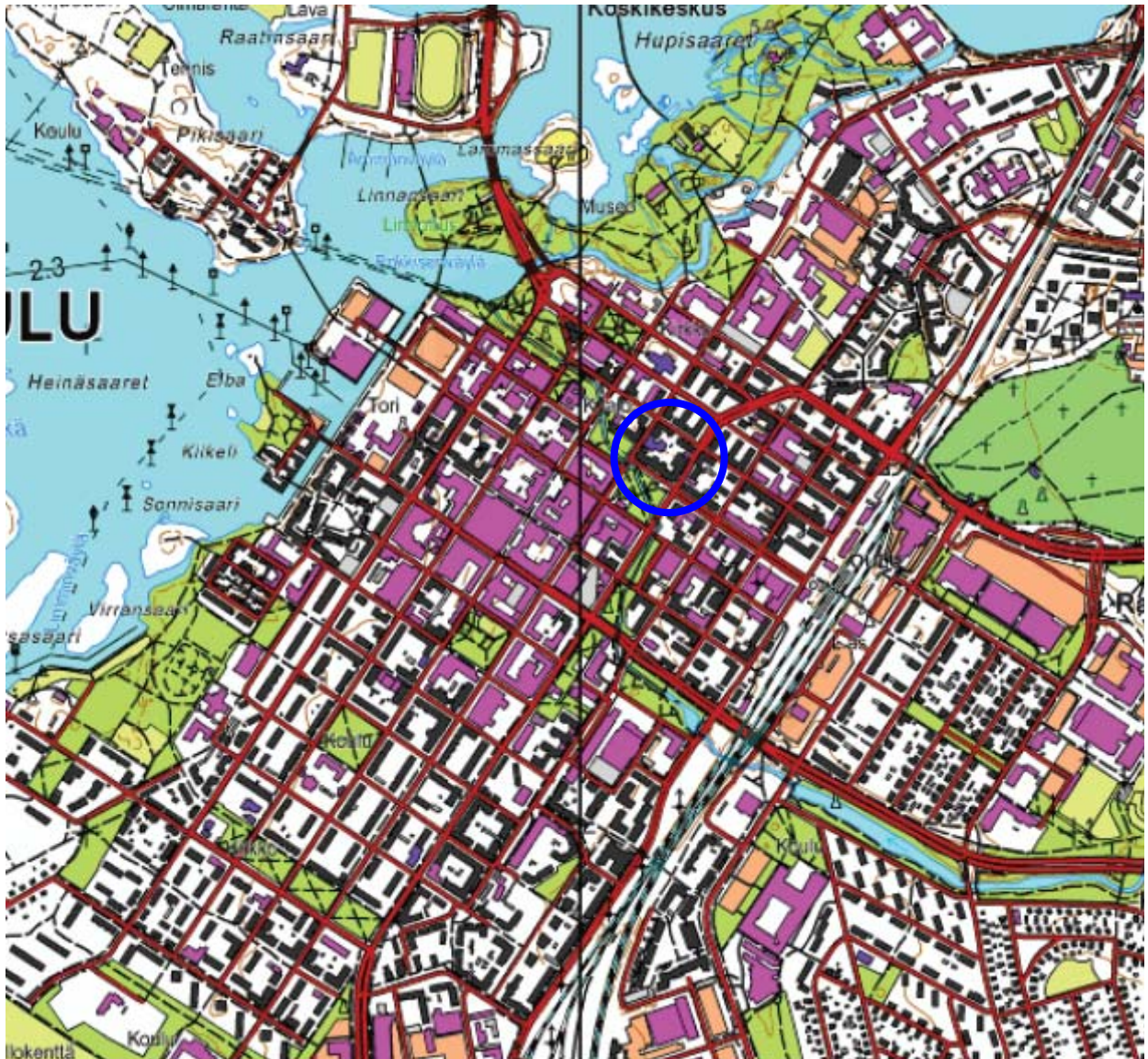
Karttaluettelo 40

Kartat (yleis-, dokumentointitaso- ja profiilikartat) 41

Koordinaattilista 49

Arkisto- ja rekisteritiedot

Tutkimuskohde:	Isokatu 17/Asemakatu 6, tontti I-30-115
Kaupunki:	Oulu
Tutkimuksen laatu:	Kaupunkiarkeologinen koekaivaus
Kohteen ajoitus:	1700- ja 1800-luvut
Peruskarttalehti:	2444 09 OULU
Koordinaatit:	ETRS-TM35FI N 7210823.00 E 428166.000
Maanomistaja:	Oulun ev.-lut. seurakuntayhtymä
Tutkimuslaitos:	Museovirasto, Kulttuuriympäristön hoito/Arkeologiset kenttäpalvelut
Kaivausjohtaja:	FM Marika Hyttinen
Kenttätöaika:	6.-15.6.2011
Tutkitun alueen laajuus:	36 m ²
Tutkimusten kustantaja:	Oulun ev.-lut. seurakuntayhtymä
Kustannuksen arviolta:	23 000 €
Löydöt:	KM 2011017: 1-98 (diar. 20.6.2011)
Mustavalkonegatiivit:	F.146572: 1-9
Digitaaliset kuvat:	DG2168: 1-76
Tutkimushistoria:	Ikonen Tiia ja Mökkönen Teemu 2002: Oulu – Uleåborg. Kaupunkiarkeologinen inventointi 2002. MV/RHO. Kallio-Seppä Titta 2007: Oulu – Uleåborg. Kaupunkiarkeologisen inventoinnin päivitys 2007. MV/RHO.
Alkuperäinen tutkimusraportti:	Museoviraston arkeologinen keskusarkisto, Helsinki
Kopiot (3 kpl):	Oulun yliopisto, arkeologian laboratorio (OY/ark.lab.) Pohjois-Pohjanmaan museo (PPM) Oulun ev.-lut. seurakuntayhtymä

Mk 1:16 000

N 7210823.000

E 428166.000 (ETRS-TM35FIN)

1. Johdanto

Oulun kaupungissa, tontilla I-30-115 toteutettiin keväällä 2011 kaupunkiarkeologinen koekaivaustutkimus. Tontin omistava Oulun evankelis-luterilainen seurakuntayhtymä oli aloittanut tontilla sijaitsevan Vanhan Pappilan peruskorjauksen ja suunnitelmissa oli myös uudisrakennuksen rakentaminen väestösuojineen ja maanalaisine parkkitiloineen. Uudisrakentamisen myötä tontilla toteutettaisiin laajat maankaivutyöt. Vuoden 2002 (päivitetty 2007, Kallio-Seppä) kaupunkiarkeologisessa inventoinnissa (Ikonen & Mökkönen 2002) tontti on luokiteltu alueeksi (luokka 2), jolla saattoi sijaita muinaismuistolain (295/63) rauhoittamia kiinteitä muinaisjäännöksiä. Tutkimusten tarkoitus oli selvittää jatkotutkimuksen tarve eli mahdollisesti tontilla sijaitsevien kulttuurikerrosten luonne, paksuus ja säilyneisyys.¹

Kenttätutkimukset suoritettiin aikavälillä 6.-15.6.2011. Tontin keskiosaan avattiin kaksi koeojaa, joista toinen laajennettiin kaivausalueeksi. Yhteensä tutkittiin 36 m²:ä. Muinaismuistolain 15 §:n perusteella hankkeen tilaaja eli Oulun ev.-lut. seurakuntayhtymä maksoi tutkimuskustannukset. Seurakuntayhtymä vastasi myös kaivinkoneen tilaamisesta ja kustannuksista. Yhteyshenkilöinä toimivat Oulun ev.-lut. seurakuntayhtymän projekti-insinööri Juha Mäkelä ja kiinteistöjohtaja Jaana Valjus.

Kenttätutkimukset suoritti Museoviraston Arkeologiset kenttäpalvelut. Tutkimusryhmä koostui neljästä arkeologista. FM Marika Hyttinen toimi tutkimusten kenttäjohtajana ja vastasi kaivausten käytännön järjestelyistä ja sujuvuudesta sekä yleisestä dokumentoinnista. FM Tiia Ikonen toimi apulaistutkijana ollen vastuussa mittausdokumentoinnista. HuK Terhi Taipaleenmäki ja fil. yo. Anu Rajala toimivat tutkimusavustajina vastuualueenaan yksikködokumentointi.

Jälkitöissä Marika Hyttinen vastasi raportin kirjoittamisesta ja koostamisesta ja Tiia Ikonen kenttäkarttojen puhtaaksi piirrosta. Terhi Taipaleenmäki ja Anu Rajala vastasivat löytöjen pesemisestä, luetteloinnista, numeroinnista sekä valokuvien luetteloinnista. Jälkityöt tehtiin Oulun yliopiston arkeologian laboratorioilta vuokratuissa tiloissa. Esinekonservoinnit teki tutkimusteknikko Jari Heinonen Oulun yliopiston Arkeologian laboratoriosta.

Oulussa 22.12. 2011

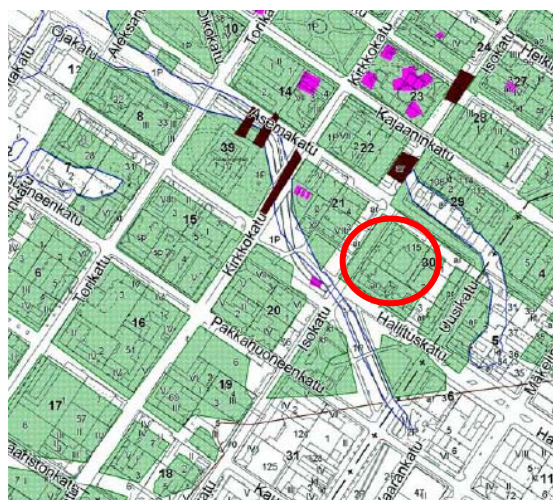
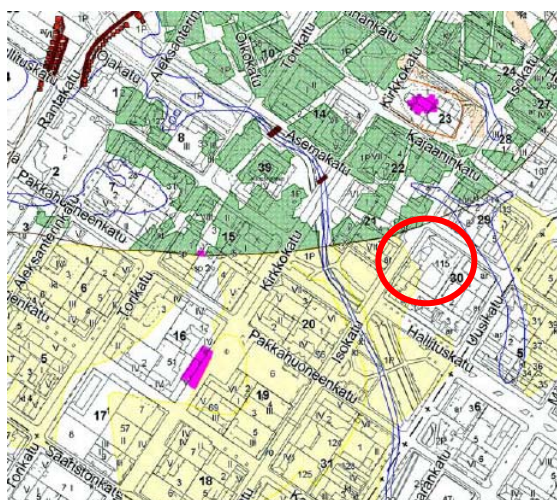
Marika Hyttinen

¹ Museoviraston lausunto Oulun Srk-yhtymälle tutkimusten tarpeellisuudesta, dnro 487/304/2010 (28.12.2010. Museoviraston kustannusarvio 487/304/2010 (25.5.2011).

2. Tutkimushistoria

Tontilla I-30-115 ei ole aiemmin suoritettu arkeologisia kaivaustutkimuksia. Vuonna 2002 tehdystä kaupunkiarkeologisesta inventoinnista tontin alue on määritelty luokkaa 2 eli alueeksi, jolla mahdollisesti sijaitsee muinaismuistolain (295/63) rauhoittamia kiinteitä muinaisjäännöksiä (Kallio-Seppä 2007, liite 2; Ikonen & Mökkönen 2002). Inventoinnissa tehtyjen kartta-aseointien mukaan nykyinen tontti on sijainnut 1600-luvun puolessavälissä kaupungin tulliainan ulkopuolella (kuva 1), mutta jo 1700-luvun alkupuolella tontti on ollut rakennettua kaupunkialuetta (kuva 2) kuten myös 1800-luvulla (kuva 3).

Tontista on tehty vuonna 2004 rakennushistoriallinen selvitys, jossa tarkastellaan tontin kehitysvaiheita tontin rakennuksien ja rakennusvaiheiden kautta (Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy 2004).

Kuvat 1 ja 2. Vuoden 1651 (vasen) ja vuoden 1705 kartat aseointuna Oulun nykyiselle asemakaavalle. Tutkittava tontti ympyröity. (Ikonen & Mökkönen 2002: liitteet 3.2 ja 3.4)

Kuva 3. Vuoden 1824 kartta aseointuna Oulun nykyiselle asemakaavalle. (Ikonen & Mökkönen 2002: liite 3.6)

3. Tontin kuvaus ja historia

Tutkittava tontti 115 sijaitsee Oulun kaupungin I:ssä kaupunginosassa (Pokkinen) korttelissa 30, Asemakadun ja Isokadun kulmauksessa. Tontti on Oulun evankelis-luterilaisen seurakunnan omistuksessa ja käytössä. Tutkimusten lähtötilanteessa tontilla sijaitsi kaksi toisiinsa kiinnirakennettua kiinteistöä eli Vanha Pappila sekä seurakuntatalo. Vanha pappila on suojeltu määräyksellä sr-1 (Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy 2004: 6).

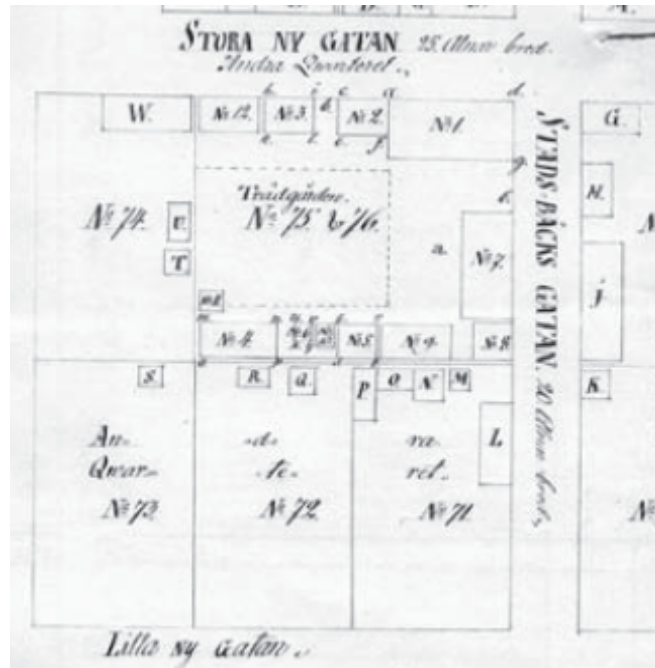

Kuva 4. Yksityiskohta Mårten Hackzellin vuonna 1763 laatimasta Oulun kaupunkimittauksesta (Niskanen & Okkonen 2002: 33). Tutkimusalue ympyröity.

Vuoden 2002 inventoinnin kartta-asemointien mukaan (kuvat 1 ja 2) 1600-luvulla tontin alue on vielä sijainnut kaupungin tulliaidan ulkopuolella, mutta 1700-luvun alusta lähtien se on kuulunut rakennettuun kaupunkialueeseen. Vuoden 1763 kartan (kuva 4) mukaan tontti sijaitsi toisessa kaupunginosassa. Tässä kaupunginosassa sijaitsi 1700-luvulla julkisista rakennuksista koulu ja köyhäntalo. 1700-luvulla ja 1800-luvun alussa kaupunginosaa asuttivat lähinnä meri- ja työmiesten sekä käsityöläismestarien perheet – alueella oli vain muutamia kauppias- ja virkamiesperheiden asuintaloja. (Halila 1953: 161, 163, 165, 167).

Tutkittavan tontin (I-30-115) alueella sijaitsi 1700-luvun puolessavälissä kolme tonttia nrot 150, 151 ja 152 (kuva 4). Tontin 151, joka sijoittuu nykyisen Vanhan pappilan kohdalle, omistivat vuonna 1822 puoliksi suurtari Pehr Planström ja räätäli Henrik Jung. Vuoden 1822 suurtulipalosta, joka tuhosi lähes koko kaupungin (Hautala 1975: 14-17, 19), säästy tontilla 151 yksi kellari (Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy 2004: 6)

Vanha pappila, joka alun perin muodostui erillisistä Oulun maaseurakunnan ja kaupunkiseurakunnan pappiloista, rakennettiin vuoden 1822 palon jälkeen tonteille 75 ja 76 ja valmistui vuonna 1827 (kuva 5). Palovaikutusasiakirjojen mukaan kaupunkiseurakunta oli Pappilan lisäksi vakuuttanut pihapiirissä olleen kamarin, keittiön, rivaitan, navetan, bryykiköökkin, tallin ja huussin. Pappilan päärakennuksen alla sijaitsi holvikellari. Pihan keskiosa on toiminut rakentamattomana puutarhana/piha-alueena. Maaseurakunta oli puolestaan vakuuttanut tontilla olleen asuinrakennuksen lisäksi leivintuvan, heinäladon, pikku navetan, saunan ja puu- ja ajokaluliiterin. (Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy, 2004: 7, 8)

Kuva 5. Tontit 75 ja 76, joille rakennettiin vuoden 1822 palon jälkeen erilliset maaseurakunnan (rakennus nro 7) ja kaupunkiseurakunnan (rakennus nro 1) pappilat. Karttaote seurakunnan palovakuutusasiakirjasta. (Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy 2004:8)

Kuva 6. Maa- ja kaupunkiseurakunnan pappilat ennen vuotta 1886. (Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy, 2004:10)

Vuonna 1900 Oulun kaupunkiseurakunnasta tuli tuomiokirkkoseurakunta ja vuonna 1904 maaseurakunta erosi kaupunkiseurakunnasta. Kaupungin pappilakiinteistö jäi tuomiokirkkoseurakunnalle. Vuoden 1898 suunnitelmien mukaan tontin erilliset kiinteistöt yhdistettiin silloisen pihaportin kohdalle rakennetulla huoneella, johon tehtiin kirkkoherrankanslia. Tässä yhteydessä pappilan rakennusta laajennettiin myös pihalle päin mm. ruokasalilla ja rakennukseen tehtiin julkisivumuutoksia ja muutamia tontin rakennuksia

purettiin pois. Tontin rakennuskanta pysyi tällaisenaan aina vuoteen 1957 asti. (Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy, 2004: 11, 12, 31).

1900-luvulla seurakunnan toiminta kasvoi voimakkaasti ja jo 1930-luvun lopulla tehtiin päätös seurakuntatalon rakentamisesta. Vasta 1950-luvun lopulla päästiin rakennustöihin, jotka aloitettiin purkamalla Isokadun suuntainen vanha puutalo ja kaksi piharakennusta. Rakennus valmistui tontin eteläosaan lokakuussa 1958. (Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy, 2004: 16, 19, 20, 32).

4. Käytetyt metodit ja kaivausten kulku

Kaivauksia edelsi Museoviraston yli-intendentin Marianna Niukkasen, tutkija Marika Hyttisen sekä Oulun ev.-lut. seurakuntayhtymän projekti-insinööri Juha Mäkelän ja kiinteistöjohtaja Jaana Valjuksen tapaaminen tutkittavalla tontilla 19.5.2011. Tapaamisessa käytiin läpi tonttialuetta sekä sovittiin käytännön järjestelyistä. Kävi ilmi, että tontin keskiosaa lukuun ottamatta alue on aiemmin kaivettua. Juha Mäkelän mukaan tontin itäpuoli (kuva 7) on erittäin todennäköisesti aiemmissa kaivutöissä tuhoutunutta aluetta kuten myös tontin eteläosa eli seurakuntasalin takaosa (kuva 8), joka on tuhoutunut 1990-luvulla maan alle rakennettujen arkisto- ja kellaritilojen myötä. Näin ollen kahden koeojan sijoittaminen tontin keskiosaan osoittautui tutkimuksen kannalta järkeväksi vaihtoehdoksi. Sovittiin myös varotoimenpiteenä, ettei koeojia avata liian lähelle nykyistä rakennuskantaa. Lisäksi seurakuntatalon sisäänkäynneille tuli jättää esteetön kulku.

Kuvat 7 ja 8. Kuva DG2168:44 (vasen), tontin itäpuoli ja kuva DG2168:45 (oikea), tontin eteläpuoli, seurakuntasalin takaosa. Museovirasto, M. Hyttinen.

Tontin keskiosan kiveys oli poistettu seurakuntayhtymän toimesta jo hyvissä ajoin ennen tutkimusten aloitusta. Näin maanantaina 6.6.2011, jolloin kaivaukset aloitettiin, päästiin heti mittaamaan ja merkitsemään kaksi korttelinsuuntaista (luode-kaakko) koeojaa paikoilleen tontin keskiosaan. Koeojat mitattiin paikoilleen kolmiomittauksella Pythagoraan lauseen avulla tontilla olemassa olevien rakennusten kulmista ja peruslinjan avulla (kartta 1). Koordinaatiston 11 m pituinen peruslinja kulki luode-kaakkosuunnassa siten, että peruslinjan nollakohta sijaitsi tontilla olleen aidan kaakkoiskulmassa (kartta 1, apupiste 7212922,571/475280,492). Koordinaatiston nollapiste sijoitettiin peruslinjalle 5 m kohdalle (koordinaatistopiste 7212919,851/475284,715). Nollapiste nimettiin koordinaatein $x=100$, $Y=2000$ (kartta 2).

Koeoja A avattiin tontin keskiosaan seurakuntasalin tuntumaan siten että koeojan A lounaissivu sijaitsi peruslinjalla (kartta 1). Luode-kaakkosuuntaisen koeojan A koko oli 2 x 6 m. Koeojaa laajennettiin vielä koilliseen 2 x 6 m suuruisella alueella, joten kaikkiaan tutkittiin 24 m² suuruisen ala.

Koeoja B sijoitettiin tontin koillisosaan 1 m etäisyydelle alueesta A (kartta 1) siten että ojan B (lounais) kulmakoordinaatiksi tuli 106/2005 (koordinaatistopiste 7212920,819/475292,355). Luode-kaakkosuuntaisen koeojan tutkittu ala oli 2 x 6 m.

Korkeus siirrettiin tontille Uusikadun ja Hallituskadun kulmauksessa sijainneesta korkeuskiintopisteestä nro 444 (ETRS-GK26, N 7212790,344, E 475316,527). Kiintopiste on korkeusjärjestelmässä NN ja pisteen korkeus 6,516 m mpy. Korkeus siirrettiin tontilla sijainneen betoniaidan jalkaan, jolloin korkeuskiintopisteen korkeudeksi saatiin 9,519 mmpy (kartta 1).

Tutkimusalueet, koordinaatisto sekä peruslinja ja apupisteet mitattiin kiinni kaupungin koordinaatistoon (ETRS-GK26) takymetrimittauksella (Leica TCRP1205), jonka suoritti Oulun kaupungin mittayksikön Juha Päckilä 14.6.2011.

Pintamaat ja sekoittuneet kerrokset poistettiin koneellisesti arkeologien valvonnassa. Konekaivu lopetettiin heti kulttuurikerrosten tullessa esille – tästä eteenpäin kaivua jatkettiin lastoin ja lapioin. Kaivettuja maita ei seulottu. Kaivausmenetelmäksi valittiin stratigrafinen kaivausmenetelmä. Maakerrokset poistettiin erillisinä yksikköinä edeten nuorimmasta vanhimpaan eli päinvastaisessa järjestyksessä kuin ne olivat syntyneet. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että kaivaminen eteni kerrostumien paksuuden sekä laajuuden mukaan havainnoiden samalla yksiköiden ja rakenteiden keskinäistä ajallista ja fyysistä suhdetta matriisin avulla. Matriisi laadittiin kustakin koeojasta erikseen ja se ilmaisee yksiköiden ja rakenteiden aikajärjestyksen suhteessa toisiinsa.

Yksikkö- ja rakennedokumentointi toteutettiin erillisellä yksikkö- ja rakennelomakkeella ja tekemällä muistiinpanoja. Yksikön nimi muodostui tutkimusalueen tunnuksesta (**A** tai **B**), kirjainyhdistelmästä **SY** (=stratigrafinen yksikkö) sekä **juoksevasta numerosta** esim. **ASY6**. Myös rakenteet nimettiin tutkimusalueen tunnuksella (**A** tai **B**), kirjaimella **R** (=rakenne) sekä **juoksevalla numerolla**, jolloin nimeksi muodostui esim. **AR1**.

Rakenteet ja niihin liittyneet kerrokset dokumentoitiin dokumentointitasosta piirtämällä taso- ja profiilikarttoja. Tonttia, kaivausten kulkua ja tutkimusalueiden ilmiöitä valokuvattiin sekä digitaalisella kameralla että mustavalkofilmille.

Näytteitä ei kaivauksilla otettu lainkaan. Alueella ei esiintynyt maakerroksia tai rakenteita, joiden yhteydestä otetut maanäytteet olisivat olleet relevantteja tutkimuksen kannalta. Dendrokronologisia näytteitä ei voitu myöskään ottaa, koska tutkimusalueella ei esiintynyt lainkaan puurakenteita.

Löydöt otettiin talteen yksiköittäin ja ruuduittain. Tärkeimmille ajoittaville löydöille otettiin lisäksi korkeusarvot. Tärkeimmät löydöt on kuvattu raportista löytyvään digikuvakoosteeseen. Myös eläinten luut talletettiin ja luettelointiin. Luista ei ole toistaiseksi tehty analyysiä. Raportin kirjoitushetkellä luut olivat säilytyksessä Oulun Yliopiston Arkeologian laboratorion varastossa.

Kaikkia kenttätutkimuksissa esille tulleita löytöjä ei luettelointiin, vaan ne poistettiin jälkityövaiheessa. Tällaisia löytöjä olivat naulat, pii ja kuona. Poistettujen löytöjen tarkemmat tiedot löytyvät raportista poistettujen löytöjen luettelosta.

4.1 Koeoja/kaivausalue A

Kartat: 1-8

Mustavalkonegatiivit: F146572: 1-9

Digitaaliset kuvat: DG2168: 2, 9-11, 13-43, 50-62

Esinekuvat: DG2168: 63-78

Yksiköt: ASY0-ASY19

Löydöt: KM2011017: 1-77, 79-98

Poistetut löydöt: 1-11

Koeoja A sijoitettiin tontin keskiosaan, aivan 1950-luvulla rakennetun seurakuntasalin viereen (kuva 9, kartat 1 ja 2). Koeojan koko oli 2 x 6 m, mutta ojaa päädyttiin laajentamaan koilliseen toisella 2 x 6 m suuruisella alueella. Tällä haluttiin varmistaa, jatkuiko ruudusta 100/2000 esille tullut kivirakenne (AR1) mahdollisesti laajemmalle alueelle. Koska laajennuksesta tuli esille vain vähäisissä määrin kulttuurikerrosta, eikä kivirakenne jatkunut alueelle, päädyttiin lähes koko laajennettu alue kaivamaan koneellisesti pohjaan. Lopujen lopuksi tutkittiin kaivausalueelta A noin 16 m²:ä arkeologisin menetelmin. Tästä eteenpäin raportissa ei enää mainita erikseen koeojaa A ja sen laajennusta, vaan niitä käsitellään kokonaisuutena tutkimusalue A.

Kuva 9. Kuva DG2168:12. Kaivausalueen A sijainti tontilla. Museovirasto, M. Hyttinen.

Koska pintakiveys (ASY0) oli poistettu tontilta jo ennen kaivausten alkua, koeojan A pintavaaitus tehtiin soran ASY1 päältä. Lähtötason korkeus oli 9,08-8,86 m mpy (kartta 2). Vaaituksen jälkeen aloitettiin konekaivuu. Sora ASY1, joka oli kivien tasoitekerros, poistettiin koneellisesti kuten myös soran alla sijainnut vaaleankeltainen, hieno hiekka ASY2. Hiekan alla esiintyi koko kaivausalueen laajuudelta kerros ASY3, jossa oli seassa pientä kiveä, tiilimurskaa, savea ja hiekkaa. Konekaivuu lopetettiin yksikköön ASY3.² Tämän alta alueen koillis- ja keskiosassa ruuduissa 102/2000-2002 tuli esille ASY11 eli erittäin tiivis, tummanharmaa hiekka, jossa oli seassa hiiltä, tiilimurskaa, savea ja vaaleaa hiekkaa (kartta 7). Kerrokseen liittyi myös 5 cm paksu n. 60 x 60 cm kokoinen alue, jossa oli hiiltä ja hiiltynyttä puuta. Hiilialueen kaakkoispuolelta dokumentoitiin jäännös huonosti säilyneestä pystypaalusta (säilynyt pit. 8 cm ja paks. 2 cm). Puuta ei merkitty rakenteeksi.

Yksikön ASY3 alta kaivausalueen A länsiosasta ruudusta 100/2000-2002 tuli esille kivirakenne AR1 korkeudelta 8,67-8,40 m mpy (kivien pinta), joista muutama lähti pois paikoiltaan konekaivun yhteydessä (ASY3 poistettiin osin koneellisesti). Rakennetta saatiin dokumentoitua n. 1,2 – 1,25 m alalta. Tästä piirrettiin ensimmäinen dokumentointitaso, joka käsitti rakenteen AR1 (kartta 3). Itä-länsisuuntainen rakenne, muo-

² Tästä poikkeuksena koeojan A laajennus, joka kaivettiin lähes kokonaisuudessaan koneellisesti pohjaan.

dostui n 50 cm halkaisijoiltaan olleista pinnoiltaan tasaisista kivistä, jotka sijaitsivat rakenteessa alimpana. Laakakivien päällä oli Ø 20-60 cm kokoista pyöreää kiveä, jotka rajautuivat koillisessa pystyyn asetettuun laakakiveen (kuva 10). Isokokoisten kivien väleihin oli aseteltu pienempää tilkekiveä. Rakenteen pohja sijaitsi korkeudella 8,16 -8,20 m mpy. Kivirakenne jatkui länsiprofiiliin. Kaivausalueetta ei kuitenkaan voitu laajentaa tähän suuntaan, koska seurakuntatalon sisäänkäynti piti jättää esteettömäksi. Myös vanhan Pappilan työmaaliikenteelle tuli jättää tilaa.

Kuva 10. Kuva DG2168:10. Kaivausalue A. Etualalla rakenne AR1 (nuoli). Museovirasto, M. Hyttinen.

Rakenteen alla ruuduissa 100/2000-2001 esiintyi vaalea hiekkakerros ASY8, jossa oli seassa tummanruskeita ja punertavia hiekkalaikkuja sekä hieman maatunutta puuta. Osin hiekan sisällä rakenteen lounaispuolella ruuduissa 100/2000-2002 esiintyi ASY12 eli harmaanruskea, tiivis hiekka, joka tulkittiin hiekan ASY8 linsiksiksi. Rakenteen itäpäädyssä kivien alla sijaitsi ASY4 eli tummanruskea, orgaanisen aineksen sekainen hiekka.

Rakenne AR1 ajoittunee 1700-luvun lopulle tai 1800-luvun alkuun. Vanha pappila ja siihen kuulunut rakennuskanta on rakennettu jo vuonna 1827 Oulun suurpalon (1822) jälkeen. Rakennukset ovat sijainneet tontin reunoilla ja tontin keskiosa on ollut piha-alueena/puutarhana (kuva 5). Pappilan rakennusta on laajennettu 1800- ja 1900-luvuilla, mutta laajennukset eivät ole ulottuneet tontin keskiosaan (Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy 2004: 30-32). Ajoitusta tukee myös rakenteen yhteydessä olleiden kerroksien (ASY3, ASY12, ASY8 ja ASY4) löytömateriali, joka näyttäisi ajoittuvan pääosin 1700-luvulle, osin myös 1800-luvulle. Rakenteen luonteesta ei saatu täyttä käsitystä sen fragmentaarisuuden vuoksi. On mahdollista, että kyseessä on rakennuksen kivijalka.

Alueen kaakkoispäästä ASY3:n alta tuli esille laaja-alainen kerros (ruudut 102-104/2000-2002) ASY5 eli tummanruskea, keskikarkea hiekkamaa, jossa oli seassa erittäin paljon orgaanista ainesta, multaa, savea, tiilimurskaa ja hiukan hiiltä sekä palamatonta ja palanutta kiveä (Ø 10-30 cm). Kerroksen paksuus oli 40-70 cm. Paksuimmillaan kerros oli ruudussa 104/2000, kun taas ruudussa 100/2000 yksikköä ei esiintynyt lainkaan (kartta 8). Kerroksen ASY5 löytömateriali ajoittuu pääosin 1700-luvulle, kuten liitupiipun kopat KM 2011017:31 ja KM 2011017:43.

Kaivausalueen länsiosassa, rakenteen AR1 ja yksiköiden ASY8 ja ASY12 alla ruuduissa 100/2000–2002 esiintyi ASY5:n kanssa samankaltainen mullan ja orgaanisen aineksen sekainen tummanruskea hiekka, ASY4, jossa oli seassa palaneita ja palamattomia kiviä (\emptyset 10-30 cm) ja puulastua. Kerroksen paksuus oli 4-10 cm. Ruudussa 102/2002 ASY4:n alta tuli esille muutamia vierekkäisiä ja maatuneita puita (todennäköisesti lautoja) koillis-lounais- ja luode-kaakkosuunnassa (kartta 4). Koska puut olivat luonteeltaan varsin epämääräisiä, ei niitä nimetty rakenteeksi. ASY5:n ja ASY4:n välissä, osin myös ASY4:n päällä, esiintyi ruuduissa 102/2000–2002 harmaa, hieno hiekka ASY9, jossa oli seassa savea, hiiltä ja pientä palanutta kiveä. Hiekan paksuus oli n. 5 cm. Kerrokset näkyvät dokumentointitasossa kaksi (kartta 4).

Kaivettaessa ASY4 eli mullansekainen hiekka pois, tuli tutkimusalueen keskeltä esille 2-3 cm paksuinen ruskeanharmaa savi ASY13 ruuduista 102/2000–2002 sekä ruudun 100/2000 itäosasta ASY18 eli ruskean kellertävä savi (dokumentointitaso 3, kartta 5). Saven ASY13 seassa oli hienoa hiekkaa, puulastua sekä maatunutta puuta. Ruuduissa 102/2002-2004 (kartta 7) esiintyi tiivistä, ruskeaa savea ASY6, joka oli osin hiilensekaista. Todennäköisesti ASY13 ja ASY6 ovat sama kerros. Koska kerroksien maa-aines kuitenkin poikkesi hieman toisistaan, ne erotettiin omiksi yksiköikseen. On mahdollista, että ASY18 ja ASY13/16 ovat samaan aikaan muodostuneita kerrostumia. Näiden alta tuli esille hieno, vaaleankellertävä hiekka ASY19, joka esiintyi ruuduissa 102/2000–2004 (kartta 7). Maa-aines oli puhdasta ja löysää.

Ruuduissa 100–102/2000 tuli yksikön ASY4 alta esille ASY14 eli hiilinen multamaa (dokumentointitaso 3, kartta 5) ja ruuduista 102-104/2000-2002 ASY5:n alta ASY15 eli harmaa hiekka. Alueen A lounaiskulmassa, ruuduissa 100/2000 esiintyi ASY17 eli ruskea, hieno hiekka, jossa oli seassa hieman hiiltä ja tiilimurskaa. Yksikön ASY14 alla sijaitsi ASY10, joka oli kellertävänruskea, hieno hiekka, jonka maa-aines oli löysää ja puhdasta. Ruudun 100/2000 koillisosassa tuli yksikön ASY10 yhteydestä esille koillis-lounais-suuntaisen maatuoneen laudan katkelma korkeudella n. 8,10 m mpy (kuva 11). Puun katkelma liittyy edellisessä tasossa (kartta 4) esiin tulleisiin samansuuntaisiin maatuoneisiin puihin. Kyseessä saattaa olla erittäin huonosti säilyneen puurakenteen jäännös. Mahdollinen rakenne ei kuitenkaan saanut rakennenumeroa, koska se oli luonteeltaan erittäin epämääräinen.

Dokumentointitasossa 3 ruudussa 104/2000 esiintyi poikkeava anomalia (kartta 5). Mullansekaisen hiekan ASY5 alta tuli esille soikea kuopanne kooltaan n. 70 x 100 cm, jonka reunoilla oli kiviä (\emptyset 20-50 cm) – todennäköisesti kivet olivat luontaisia sijainniltaan. Kuopanne oli täyttynyt ASY5:llä, josta talletettiin runsaasti eläinten luita, punasavikeramiikkaa, liitupiipunvarsia, fajanssia ja lasia. Kuopanne itsessään sijaitsi yksikössä ASY7/ASY16 (pohja 7,92 m mpy). Kyseessä lienee kuitenkin luontainen kuoppa pohjamaassa, joka on täyttynyt yksiköllä ASY5. On kuitenkin myös mahdollista, että kuopanne on tarkoituksella kaivettu ja toiminut jonkinlaisena roskakuoppana.

Kuva 11. Kuva DG2168:36. Kaivausalue A. Koillis-lounais-suuntainen maatonut lauta. Museovirasto, T. Taipaleenmäki.

Alimpana kaivausalue A:lla sijaitti ASY7/ASY16 eli punertavanruskea hiekkakerros (dokumentointitaso 4, kartta 6), joka sisälsi runsaasti pientä (\varnothing 5-7 cm) sekä isokokoista (\varnothing 10-100 cm) kiveä. Kivet olivat hajanaisia sijainniltaan, eivätkä muodostaneet mitään selkeää rakennetta (kuva 12). Kivet lienevät luontaisia. Kerros on todennäköisesti sama kuin koeojan B yksikkö BSY4 eli puhdas pohjamaa. Varmuuden vuoksi yksikköön tehtiin vielä 40 cm syvyinen koepisto, jonka perusteella kerros jatkui yhä syvemmälle. Kaivaminen lopetettiin tasoon 4 ja yksikköön ASY7/16 korkeudelle 7,90-8,10 m mpy (kartta 6).

Kuva 12. Kuva DG2168:54. Kaivausalue A, dokumentointitaso 4. Museovirasto, T. Ikonen.

4.2 Koeaja B

Kartat: 1-2

Mustavalkonegatiivit: -

Digitaaliset kuvat: DG2168: 3-5, 7-8

Esinekuvat: -

Yksiköt: BSY0-BSY5

Löydöt: KM2011017: 78

Poistetut löydöt: -

Ajoitus: 1900-luku

Koeaja B avattiin tontin keskiosaan, tutkimusalueen A koillispuolelle (kartta 1, kuva 13). Ojan koko oli 2 x 6 m. Pintakiveys (BSY0) oli poistettu tontilta ennen kaivausten alkua, joten ojan pintavaaitus tehtiin soran ASY1 päältä (kartta 2). Kaivaminen aloitettiin korkeudelta n. 8,90 - 9,00 m mpy. Oja kaivettiin kokonaisuudessaan koneellisesti aina pohjamaahan asti. Koeajan stratigrafia oli selkeä ja yksinkertainen, eikä ojasta tavattu kuin yksi mahdollinen kulttuurikerros, joka sekin oli osin sekoittunut. Seuraavassa käydään läpi koeajassa esiintyneet kerrokset.

Soran BSY1 alta tuli esille tasoitekerros BSY2 eli vaaleankeltainen hienohiekka. Tämän alla esiintyi koko koeajan laajuudella tummanruskea, keskikarkea ja tiivis hiekka BSY3, jonka seassa oli hiiltä, tiilimurskaa ja pikkukiviä. N. 15 cm paksu kerros oli koeajan B ainoa kulttuurikerros, joka sekin oli osin sekoittunutta. BSY3:n alta paljastui BSY4 eli vaaleanruskea, keskikarkea hiekka, jossa oli soraa seassa. Maa-aines oli löysää ja puhdasta. Hiekan BSY4 alla oli savinen hiesu, BSY5, joka oli luontainen pohjamaakerros. Kaivaminen lopetettiin korkeudelle 7,64 m mpy kerrokseen BSY5. (kartta 2, kuva 14). Tämän jälkeen oja dokumentoitiin ja täytettiin.

Kuvat 13 ja 14. Kuva DG2168: 4 (vasen), koeajien A ja B sijainti tontilla ja kuva DG2168:5 (oikea), koeajassa B ei esiintynyt lainkaan kulttuurikerroksia. Museovirasto, M. Hyttinen.

Koeajan B perusteella tontin keskialueella (koillisosa) ei ole säilynyt kulttuurikerroksia. Historiallisten lähteiden mukaan tontti on kuitenkin jo viimeistään 1700-luvun alussa kuulunut rakennettuun kaupunkialueeseen.

seen. Vuoden 1822 jälkeisten palovakuutusten perusteella rakennuskanta on sijainnut tontin reunoilla – tontin keskiosa on toiminut piha-alueena/puutarhana.

Koska ojan kerrostumat olivat moderneja, sekoittuneita tai luontaisia, voidaan mahdollisten kulttuurikerrosten todeta todennäköisesti tuhoutuneen alueen aiemmissa maanmuokkaustöissä.

,

5. Esinelöydöistä

Löydöt ajoittuvat pääosin 1700-luvulle. Löytöaines oli melko tyypillistä historiallisen ajan kohteille – liitupiippujen varsia ja koppia, lasiesineiden ja ikkunalasin sirpaleita, punasavikeramiikkaa, piiposliinia, fajanssia, kivasavikeramiikkaa, metalliesineitä ja eläinten luita.

Ehjiä liitupiipun koppia talletettiin kaikkiaan neljä kappaletta (ks. raportin digikuvakooste, DG2168:63-71, 74-76). Kolme piipuista ajoittuu 1700-luvulle (KM2011017:19, 43, 63) ja piippu KM 2011017:31, 1600-luvun lopulle tai 1700-luvun alkupuolelle. Lisäksi talletettiin lukuisia varren katkelmia sekä pienempiä kopan osia, joita ei voida tarkemmin identifioida.

Punasavikeramiikkaa oli määrällisesti eniten keramiikkalaaduista. Löytö KM 2011017: 5 (ks. raportin kuvakooste, DG2168:61-62) oli mielenkiintoinen – kyseessä on rikkimenneen punasaviastian palasta muotoiltu esine, todennäköisesti pelinappula tai laskuraha. Lisäksi punasavikeramiikasta pystyttiin identifioimaan ainakin kolmijalkapadan kappaleita (KM2011017: 42). Löytömateriaali käsittää myös jonkin verran fajanssia ja piiposliinia, mutta vain muutamia kivasavikeramiikan, todennäköisesti pullon, palaa.

Lasimateriaali koostui ikkuna-, esine- ja pullolasin sirpaleista. Näistä mainittakoon löytö KM 2011017: 16 eli nelikulmaisen (viina)pullon pohja.

Löytömateriaalissa esiintyi metalliesineitä niukasti. Mielenkiintoinen metalliesinelöytö oli KM 2011017:51 eli pyöreä, toiselta puolelta koristeltu messinkilaatta, jossa oli kultaus (ks. raportin kuvakooste, DG2168:72-73). Koristeellinen esineen osa on todennäköisesti ollut jonkinlaisessa korukäytössä, kuten esimerkiksi kellossa tai rasian kantena. Toisena mainittakoon esine KM2011017:18, joka paljastui konservoinnissa soljeksi. Kyseessä on muodoltaan kaareva solki ja on polvihousu- tai kenkäsolki. Lisäksi talletettiin pyöreä lyijyesine, KM2011017: 28, jonka toisella puolella on kukkakuvio. Kyseessä on todennäköisesti plombi eli lyijysinetti.

6. Yhteenveto

Kesän 2011 koekaivauksissa tutkittiin tontilla I-30-115 kaikkiaan 36 m²:n suuruinen ala. Tontin koillisosaan avattu koeoja B osoittautui tuhoutuneeksi alueeksi ja osin myös tontin keskiosaan avattu laaja-alaisempi kaivausalue A. Ainoastaan alueen A luodeosasta tuli esille katkelma kivirakennetta ja kaakkoisosasta epämääräinen kuoppajäännös. Kulttuurikerroksen paksuus alueella A vaihteli n. 40-70 cm välillä paikasta riippuen.

Koska koekaivauksissa tuli esille vain vähäisiä merkkejä säilyneistä kulttuurikerroksista sekä kiinteistä muinaisjäännöksistä, ei jatkotutkimuksille nähty tarvetta. Seurakuntatalon tontti voidaan luokitella kuuluvaksi luokkaan 3 eli tutkituksi alueeksi. Jos kuitenkin maatöiden aikana tulee esille tutkimusta tai dokumentointia vaativia rakenteita tai kerrostumia, tulee Museovirastoon ottaa yhteyttä.

Lähteet

Painamattomat lähteet

Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy 2004: *Keskustan seurakuntatalo. Rakennushistoriallinen selvitys.* Oulu 23.3.2004.

Ikonen Tiia & Mökkönen Teemu 2002: *Oulu – Uleåborg. Kaupunkiarkeologinen inventointi 2002.* MV/RHO.

Kallio-Seppä Titta 2007: *Oulu – Uleåborg. Kaupunkiarkeologisen inventoinnin päivitys 2007.* MV/RHO.

Tutkimuskirjallisuus

Halila Aimo 1953: *Oulun kaupungin historia II, 1721-1809.* Kirjola Oy, Oulu.

Hautala Kustaa 1975: *Oulun kaupungin historia III, 1809-1856.* Kirjapaino Osakeyhtiö Kaleva.

Niskanen Kaarina ja Ilpo Okkonen 2002: *Oulun graadi. 350 vuotta asemakaavoitusta.* Kirjapaino Kaleva. Oulu.